

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

О.П. Антонюк
Т.М. Ступницька
Н.М. Купріна

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

(практикум)

Навчальний посібник

2-ге видання, виправлене і доповнене

«МАГНОЛІЯ 2006»
ЛЬВІВ 2012

УДК 33.021 : 005.52(076)
ББК 65.053 Я 73 ІА 72
Е 40

Відтворення цієї книги або будь-якої її частини заборонено без письмової згоди видавництва. Будь-які спроби порушення авторських прав будуть переслідуватися у судовому порядку.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(Лист № 1/11-2323 від 24.03.2010 р.)*

Рецензенти:

С.А. Бельтюков – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємств Одеського національного політехнічного університету;

В.Г. Ковальов – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту природоохоронної діяльності Одеського державного екологічного університету;

Н.А.Волкова – кандидат економічних наук, завідувач кафедри економічного аналізу Одеського державного економічного університету.

Колектив авторів:

к.е.н., доц. Антонюк О.П., к.е.н., доц. Ступницька Т.М., к.е.н., доц. Купріна Н.М.

ISBN 978-617-574-002-6

Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М.

Е 40 Економічний аналіз (практикум): Навчальний посібник: 2-ге вид., виправлене і доповнене – Львів: „Магнолія 2006”, 2012. – 326 с.

У навчальному посібнику розкривається програмний матеріал з теорії та практики економічного аналізу з урахуванням специфіки діяльності підприємств харчової та переробної промисловості, а саме: основні ключові поняття та визначення, теоретичні та тестові завдання, задачі. Розв’язання даних завдань дозволяє не тільки закріпити на практиці отримані теоретичні знання, але й сприяє самостійному вивченню складових курсу „Економічний аналіз” та самостійному його проведенню на підставі форм фінансової та статистичної звітності промислового підприємства. Додатковим інструментом для самостійного виконання завдань є додатки, які наведено в даному навчальному посібнику.

Складений авторами навчальний посібник призначений для студентів економічних спеціальностей, аспірантів та викладачів вищих навчальних закладів, а також може використовуватися практичними працівниками економічних підрозділів підприємств, організацій та установ.

ISBN 978-617-574-002-6

**УДК 33.021 : 005.52(076)
ББК 65.053 Я 73 ІА 72**

© Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М., 2012.
© “Магнолія 2006”, 2012.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5

РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	7

МОДУЛЬ 1. Предмет, об'єкт і завдання економічного аналізу	11

Тема 1.1. Наукові основи, зміст та завдання економічного аналізу	11

Тема 1.2. Система комплексного економічного аналізу і пошук резервів підвищення ефективності виробництва.....	16

Тема 1.3. Система показників і факторів, що використовуються в економічному аналізі та їх класифікація.....	24

Тема 1.4. Види економічного аналізу, його інформаційне забезпечення.....	36

МОДУЛЬ 2. Метод і методичні прийоми економічного аналізу	45

Тема 1.5. Економіко-логічні методи та прийоми економічного аналізу. Прийом порівняння та деталізації	45

Тема 1.6. Прийом групування та ряди динаміки	56

Тема 1.7. Прийом середніх та відносних величин.....	64

Тема 1.8. Графічні способи, елімінування.....	72

Тема 1.9. Кореляційно-регресійний аналіз	82

РОЗДІЛ II. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ	89

МОДУЛЬ 1. Аналіз виробництва продукції та використання ресурсів ..	93

Тема 2.1. Аналіз виробництва, реалізації продукції (робіт, послуг).....	93

Тема 2.2. Аналіз довгострокових активів підприємства	104

Тема 2.3. Аналіз використання трудових ресурсів і витрат на оплату праці	122

Тема 2.4. Аналіз використання матеріальних ресурсів	137

МОДУЛЬ 2. Аналіз витрат, доходів та результатів діяльності підприємства	148

Тема 2.5. Аналіз витрат підприємства за видами його діяльності	148

Тема 2.6. Аналіз доходів, фінансових результатів і рентабельності	166

Тема 2.7. Аналіз фінансового стану	182

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	214

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	220

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. Розрахункові таблиці до теми 1.5 „Економіко-логічні методи та прийоми економічного аналізу. Прийом порівняння та деталізації”	224

ДОДАТОК Б.	Форма №1 „БАЛАНС” за попередній рік.....	225
ДОДАТОК В.	Форма №1 „БАЛАНС” за звітний рік.....	228
ДОДАТОК Д.	Форма №2 „Звіт про фінансові результати” за попередній рік.....	231
ДОДАТОК Е.	Форма №2 „Звіт про фінансові результати” за звітний рік.....	233
ДОДАТОК Ж.	Форма № 1П-НПП „Звіт про виробництво промислової продукції” за попередній рік.....	235
ДОДАТОК З.	Форма № 1П-НПП „Звіт про виробництво промислової продукції” за звітний рік.....	237
ДОДАТОК К.	Розрахункові таблиці для аналізу структурних зрушень в виробництві до теми 2.1 „Аналіз виробництва, реалізації продукції (робіт, послуг)”.....	239
ДОДАТОК Л.	Розрахункові таблиці для аналізу експорту продукції та послуг до теми 2.1 „Аналіз виробництва, реалізації продукції (робіт, послуг)”.....	240
ДОДАТОК М.	Факторний аналіз фінансових результатів від звичайної діяльності підприємства за абсолютними показниками (розрахункова таблиця).....	242
ДОДАТОК Н.	Факторний аналіз фінансових результатів від основної операційної діяльності за абсолютними показниками (розрахункова таблиця).....	245
ДОДАТОК П.	Форма № 5 „Примітки до річної фінансової звітності” за попередній рік.....	248
ДОДАТОК Р.	Форма № 5 „Примітки до річної фінансової звітності” за звітний рік.....	257
ДОДАТОК С.	Форма № 1-ПВ „Звіт з праці” за попередній рік.....	266
ДОДАТОК Т.	Форма № 1-ПВ „Звіт з праці” за звітний рік.....	269
ДОДАТОК Х.	Форма № 1-підприємництво „Звіт про основні показники діяльності підприємства” за попередній рік.....	276
ДОДАТОК Ц.	Форма № 1-підприємництво „Звіт про основні показники діяльності підприємства” за звітний рік.....	286
ДОДАТОК Ш.	Розрахункові таблиці для аналізу інвестиційної діяльності підприємства до теми 2.6 „Аналіз доходів, фінансових результатів і рентабельності”.....	296
ДОДАТОК Щ.	Форма № 4 „Звіт про власний капітал” за попередній рік.....	304
ДОДАТОК Ю.	Форма № 4 „Звіт про власний капітал” за звітний рік.....	307
ДОДАТОК Я.	Розрахункові таблиці для проведення детального аналізу формування фінансових результатів від різних видів діяльності підприємства до теми 2.6 „Аналіз доходів, фінансових результатів і рентабельності”.....	310
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК		313

ПЕРЕДМОВА

Перехід на ринкові засади в народному господарстві потребує ґрунтовніших економічних знань, якісно нового аналітичного розуміння процесів і умов господарювання.

Курси „Теорія економічного аналізу”, „Економічний аналіз”, „Організація і методика економічного аналізу” займають провідне місце в системі економічної освіти. Це зумовлено значенням економічного аналізу, а саме управлінського та фінансового, в управлінні різними за формою суб'єктами підприємницької діяльності.

В науці і практиці застосовуються різні види аналізу: фізичний, хімічний, математичний, статистичний, економічний та інші. Вони відрізняються об'єктами, цілями і методикою дослідження. Економічний аналіз на відміну від інших видів аналізу відноситься до абстрактно-логічних методів дослідження економічних явищ. Господарська діяльність підприємств, як і інші явища суспільного життя, потребує систематичного вивчення для успішного і ефективного управління. Одним із способів вивчення діяльності є аналіз.

В рамках вивчення дисциплін „Теорія економічного аналізу”, „Економічний аналіз”, „Організація і методика економічного аналізу” виключно велике значення має формування у студентів чітких знань основ теорії та методики економічного аналізу та особливості його організації на промисловому підприємстві. Відомо, що вивчення методики проведення економічного аналізу передбачає отримання студентом знань з його трьох взаємопов'язаних частин: перша частина — теорія економічного аналізу, друга частина — управлінський аналіз, і третя — фінансово-економічний аналіз.

Таким чином, на етапі вивчення теорії економічного аналізу студент знайомиться з поняттям аналіз, синтез, предмет, об'єкти, суб'єкти, етапи організації економічного аналізу, а також пізнає методи, техніку, процедури економічного дослідження, особливості формування достовірної інформаційної бази для проведення економічного аналізу і формулювання робочих гіпотез в процесі його проведення. В теорії економічного аналізу належне місце займає дослідження системи економічних факторів і показників, а також методики розрахунку резервів підвищення ефективності виробництва.

Вивчення особливостей проведення управлінського аналізу, який охоплює оцінку різних показників виробництва і реалізації продукції, ефективності використання матеріальних, трудових ресурсів, основних засобів, формування собівартості продукції (робіт, послуг), дозволяє студенту не тільки оцінити діяльність підприємства за декілька періодів, але й розрахувати резерви росту або зниження окремих показників з метою підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

Проведення фінансового аналізу на підприємстві направлено на аналіз особливостей, динаміки та структури фінансових результатів діяльності під-

приємства з вивченням не тільки його операційної діяльності, але й інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної, іншої, а також на оцінку його фінансового стану, ліквідності активів та їх платоспроможності, оцінку вкладення капіталу підприємства.

Економічний аналіз господарської діяльності в умовах ринку спирається на системний підхід, для якого характерна комплексна оцінка різнопланових факторів, цільовий підхід до їх вивчення. Виходячи з цього, системний аналіз формується як сукупність методологічних і практичних прийомів, які використовуються для розв'язання складних завдань соціального, економічного і технічного характеру. Виконання висунутих перед економічним аналізом завдань і реалізація принципів його організації базується на застосуванні певних його видів. А практичне дослідження діяльності підприємств неможливе без використання інформаційної бази, яка відображає різні сторони господарського процесу, особливо даних оперативного, статистичного, бухгалтерського обліку і звітності.

Багато показників господарської діяльності формуються під впливом численних факторів, що оцінюються шляхом побудови факторних аналітичних моделей. Розвиток ступеня комп'ютеризації аналітичних розрахунків ставить перед даною наукою завдання створення різних пакетів прикладних програм. Економіко-математичні методи мають активізувати аналітичну роботу, забезпечити проникнення вглиб економічних явищ і процесів.

Знання теорії і методики економічного аналізу є необхідним для майбутніх спеціалістів, оскільки без конкретних і компетентно проведених аналітичних розрахунків неможливий цілеспрямований подальший розвиток промислового підприємства.

Економічний аналіз ґрунтується на матеріалах інших економічних дисциплін і значною мірою узагальнює набуті раніше студентами знання та дає змогу оцінювати окремі господарські ситуації та вирішувати комплексні економічні проблеми на підприємстві.

Навчальний посібник, який запропоновано для вивчення дисциплін „Теорія економічного аналізу”, „Економічний аналіз”, „Організація і методика економічного аналізу”, містить основні поняття та визначення, теоретичні та тестові завдання, задачі, що забезпечує засвоєння теоретичного матеріалу даних дисциплін та рішення конкретних завдань. Даний навчальний посібник рекомендовано для використання в навчальному процесі студентами економічних спеціальностей, аспірантами та викладачами вищих навчальних закладів, а також може використовуватися в практичній діяльності працівниками економічних підрозділів підприємств харчової та переробної промисловості, організацій та установ.